

Оксана МАТВІЙЧУК,

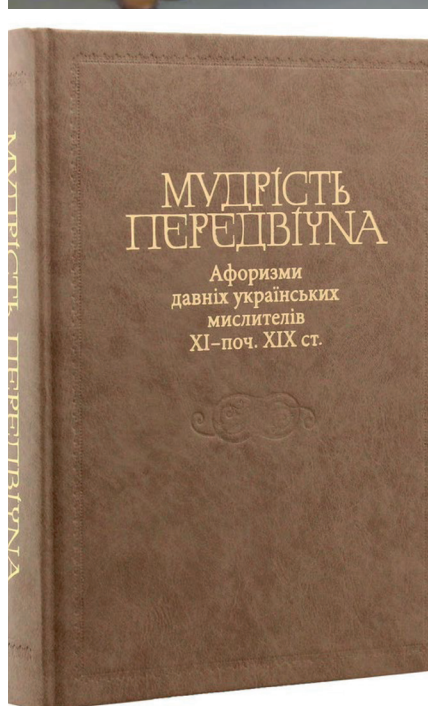
доцент кафедри освітнього лідерства
Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
науковий співробітник Педагогічного
музею України

Освітній процес – це динамічна взаємодія, спрямована на формування особистості, де виховання серця передуює навчанню розуму. Ключовими елементами є мотивація, розвиток критичного мислення та любов до справи, підкріплені особистим прикладом педагога. Дієвим інструментом сучасного педагога залишається слово – найтонший і найгостріший інструмент виховного впливу, яким вчитель доторкається до сердець учнів, здатен надихнути, вилікувати або поранити.

За Василем Сухомлинським, мудре слово виховує, породжує радість і віру, тоді як необдумане – приносить біду, тому слово має бути барвистим, точним і виваженим. Досить часто педагоги, спілкуючись з учасниками освітнього процесу, використовують не багатослів'я, а конкретні і лаконічні, влучні фрази або вислови, які захоплюють увагу, примушують задуматись, а з вдало підібраним фоном, картинкою та музикою викликають більше емоцій, ніж цілі речення або твори. Такі невеличкі, але виразні, мудрі фрази, які конкретно і лаконічно виражають якусь істину чи моральний принцип і неодноразово відтворюються іншими людьми, називають афоризмами, або предвічною мудрістю.

Термін «Афоризм» походить з грецької і буквально означає короткий, дуже влучний, оригінальний вислів, що виражає узагальнену думку у виразній, легкій для запам'ятовування формі, яка згодом неодноразово відтворюється іншими людьми. В афоризмі досягається найвища концентрація безпосереднього повідомлення й того контексту, у якому думка сприймається слухачами або читачами. Афоризми задають ритм та характер комунікації, додають їй виразності та дають змогу передати складну думку коротко. Вони допомагають висловити свою позицію, змусити задуматися. Афоризм може бути начебто простим висловом, але при цьому містити глибокий зміст. Вважається, що афоризм – це найкращий спосіб передати мудрість та філософію. Виховна роль афоризмів незаперечна: вони розширюють світ духовних запитів людей і

ПЕДАГОГІЧНІ АФОРИЗМИ: МУДРІСТЬ У СЛОВАХ

формують їх моральні переконання.

Досить багато таких висловлювань є в педагогіці. Педагогічні афоризми – це мудрість, що підкреслює важливість любові до дитини, ролі вчителя як творця особистості та навчання як процесу щастя. «... а найкращі з-поміж людей нехай будуть учителями» або «Учитель – помічник природи, а не її владика». Ці мудрі та влучні фрази належать чеському педагогу, мислителю, письменнику Яну Амосу Коменському. Актуальними і сьогодні є афоризми польського педагога Януша Корчак, наприклад вислів «Учитель – той, який не затискує, а визволяє, не пригнічує, а підносить, не мене, а формує, не диктує, а вчить, не вимагає, а запитує, переживає разом з дитиною багато натхненних хвилин»...

Найбільш влучними та тими, які найчастіше використовують сучасні освітяни є афоризми українського педагога Василя Сухомлинського. Ну як посперечаєшся із його висловом, що «Тільки той стане справжнім учителем, хто ніколи не забуває, що сам був дитиною». У 2018 році наукові співробітники Педагогічного музею України підготували та опублікували на сайті музею в серії «Педагогічні републі-

кації» видання «Василь Сухомлинський. Афоризми». Ці влучні та мудрі фрази Василя Сухомлинського, відібрані з його науково-педагогічних праць. Видання присвячено 100-річчю від дня народження видатного педагога і адресовано вчителям та найширшому загалу читачів, усім, хто цікавиться педагогічною спадщиною В. Сухомлинського. Афоризми В. Сухомлинського вписано в контекст його розповідей про власний педагогічний досвід і є ніби своєрідним концентрованим підсумком роздумів педагога про шляхи, можливості, напрями виховання в описаних ним життєвих ситуаціях. Його афоризми є універсальними і стосуються практично кожної людини, кожного педагога, кожного учня, кожного батька й матері. Всього у виданні представлено близько 500 афоризмів видатного педагога, об'єднаних у рубрики «Вчитель», «Виховання», «Батьки. Сім'я», «Жінка. Мати», «Школа» та ін. Найвідоміші афоризми про виховання та навчання; людини та мораль:

«Знання без виховання – меч в руках божевільного».

«До хорошого уроку учитель готується все життя».

«Гарні не красиві слова. Гарні – красиві діла».

«Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний».

«Людина – найвища цінність серед усіх цінностей світу».

Корисними в освітній діяльності педагога можуть стати і відеоматеріали від Педагогічного музею України «Сила Слова: педагогічні афоризми», яке можна переглянути за посиланням:

<https://surl.li/mpbpmn>.

Василь Сухомлинський. Афоризми / Педагогічний музей України; [укладач О. П. Міхно; наук. консультант О. В. Сухомлинська]. Київ : ПМУ, 2018. 104 с. (Сер. «Педагогічні републікації»; вип. 5.

<https://surl.li/edjbqg>.

Афоризми – це свого роду духовна терапія. Часом вони допомагають не гірше, ніж ліки й консультації психолога. Нехай щодня мудрі та влучні фрази, що містять глибоку мудрість і силу слова, супроводжують кожного у житті.